

pověst mluvila o otravě Terezii. Dr Raspail jest majetníkem ověřené sádrové masky, kterou sochař Houdon sňal s tváře nebožtíkovy, a z masky této dochází k přesvědčení, že Rousseau byl zavražděn svou manželkou Levasseurovou. Sádrová odlika Houdonova nese totiž stopu tří ran, které nemohly prý býti následkem pádu, nýbrž svědčí prý i tvarem svým i položením, že byly způsobeny tímž nástrojem dopadnutším rychle třikrát za sebou na obličej Rousseauův. Proti tomuto tvrzení Raspailovu staví se však výsledek šetření, které bylo vykonáno na lebce Rousseauova těla pohřbeného v Pantheonu. 18. prosince 1897 byla totiž otevřena rakev Rousseauova před Berthelotem, Castellantem a jinými vědci a zvláště lebka byla předmětem bedlivého zkoumání; mělo se zjistiti, není-li provrtána kulkou. Protokol tohoto šetření konstatuje však, že lebka Rousseauova byla „úplně zachovalá a neporušená, bez každé sebemenší známky zlomeniny nebo provrtání“. Proti tomuto protokolu dovozuje dr Raspail opravdu bystře a důmyslně, opíraje se o spoustu zjištěných faktů, že kostra vyšetřovaná 18. prosince 1897 zvláštní komisí v Pantheonu není kostrou Rousseauovou, nýbrž kostrou podvrženou. Podvržení takové, musí připustiti každý, jest alespoň velmi pravděpodobné, uváží-li se, že mrtvola Rousseauova byla převezena z Ermenonvillu do Paříže teprve po šestnácti letech a že i v Pantheonu bylo jí smýkáno s místa na místo podle toho, byla-li u vlády reakce nebo revoluce. Doktor Raspail upozorňuje i, že byli obviňováni kněží (když Pantheon za restaurace byl obrácen zase v chrám sv. Genovefy), že zneuctili hrob Rousseauův a Voltairův a že záležitost ta byla několikrát interpelována v poslanecké sněmovně. „Všichni vroucí ctitelé,“ míní dr Raspail, „musí domáhati se nového srovnávacího šetření kostry chované v kryptách Pantheonu a posmrtné masky Houdonovy. Komise složená z učenců a antropologů bude moci takto definitivně a nepodvrtně zjistiti opravdové příčiny smrti Rousseauovy a osud jeho shránek tělesné.“

Viktor Dyk o Jaroslavu Vrchlickém r. 1903 a r. 1912

Do posledního sešitu Lumíra napsal V. Dyk stať o Jaroslavu Vrchlickém, vynášející do hvězd velikost, krásu, životnost díla Vrchlického a stigmatizující nevděk, jehož se prý dostalo za všechny záranky básnické Vrchlickému od české literární veřejnosti, a mrskající mladou kritiku, která nejen prý Vrchlického nepochopila, nýbrž nakazila prý neuctou a neláskou k němu mladší generace a terorisovala prý každého, kdo se Vrchlického zastal. „Kritika učinila jedno,“ píše náš augur, „zmožnila Vrchlického nadlouho u mládeže a čtenářstva vůbec. Nastalo období, kde pouhopouhý projev respektu k básníku stal se něčím podezřelým. Mladá generace ostýchala se ho milovati. Je pravda, tomu či onomu zněla ještě svůdná hudba veršů básnickových; ale jak se hanbil za něco, co připomínalo mu jeho nezkušenost a nekritičnost! Jak rychle hleděl osvojit si pohrdavý a znehodnocující tón, mluvilo-li se o Vrchlickém! A měl-li tolik neopatrnosti, že, vzrušen tou či onou surovostí, pronešl své mínění veřejně — jaká to katastrofa pro jeho „modernost“! Nebylo možno, aby bylo něco v obháječi Vrchlického. Takový člověk byl *podezřelý* ve zlém smyslu doby velké revoluce. A vůle gilotinovat nechyběla, jenom gilotina chyběla.“ Co zde píše pan Dyk, není sice pravda — Vrchlický měl *vždycky* i mezi mládeží řadu ctitelů velmi vášnivých, ať jmenují jen Jaroslava Hilberta

F. V. Krejčího, Jiřího Karáska, jeho důslední kritikové byli vždycky v žalostné minoritě, oni to byli, kdož bývali za svůj soud hrubě uráženi od Osvěty, Lumíra a Šípů až do Volných směrů, Zvonu a Máje, za znakem modernosti bylo vždycky i tu hájiti „práv genia“ proti „šosácké, malodušné, moralistické, hnidopišské a kantorské“ kritice — co zde píše Viktor Dyk, staví tedy pravdu na hlavu, ale budiž: pohledněme jen, jak soudil V. Dyk sám za života Vrchlického o jeho básnickém významu a díle.

V únoru 1903 byly hlučně slaveny padesáté narozeniny Vrchlického; jistě příležitost napsati synthetický soud o básníkovi a vytknouti své zásadné stanovisko k jeho dílu. A Viktor Dyk učinil to také v Přehledě. Přehled ze dne 14. února 1903 přinesl úvodní článek „K jubileu Vrchlického“ od Viktora Dyka. A jeho obsah? Nejprve posměch a ironisování způsobu oslavy Vrchlického. Ke slovu dostal se prý literární američan, „velkoindustrielní“, kteří počítají „tisíce vztuchů, miliony lidských ozvuků“. Knihy Vrchlického se kupí, ale „obětuje se někdo“, táže se Dyk, „aby na základě této lektury napsal drobný, objektivný článek?“ A když byl odmítl novinářské frázisty, dostává se ke kritice sám. „Cos horečného jest v činnosti Vrchlického,“ míní Dyk. „Od díla k dílu, od překladu k překladu, bez ustání, vytrvale! Jako by au tora ovládala jediná myšlenka, dokázati totiž, že dovede všechno. Vy chcete bizarní, těžké formy? Ovládnou je. Vy chcete virtuositu? Mám ji. Vy chcete stále nové? Buďte se měniti. Jste unaveni lyrikou? Oh, zde epika, mnoho epiky! Ze nejsem dramatickým? Budu psáti dramata! Chcete veselohry? Nic snazšího. Jsem rétorikem? Hle, zde náladová čísla! Jsem komplikovaným a rafinovaným? Zde prostota národních písní. Jsem internacionální? Hle, patriotická Musa. Jsem epigonem kultury francouzské? Což nepojal jsem mlhy Anglie? Dovedu vše, předvedu vše, přeložím Goetha, Lingga i Salusa, Huga, Baudelaira i Rostanda, díla věčná i obehodní brak, Božskou komedii a Tři mušketýry. *Všechno... co se vám líbí.*“

„Tato ohebnost, tato dovednost je svůdná a lákavá. A právě láz ohebnost a dovednost dovede ubíjeti —. *Virtuosita nastoupí na místo umění: díla už nerostou bezprostředně a těžce z života — nýbrž z božských vrtůch dovedného virtuosa, toužícího skviti se svou technikou — —*“

Každý, kdo zná kritiku let devadesátých, vidí, že V. Dyk r. 1903 v jubilejním článku soudí o významu Vrchlického stejně jako moderní kritika, které dnes spílá; že nečiní ve svém článku nic, než že parafrázuje soudy moje, Masarykovy, Macharovy. Vrchlický nabyl r. 1903 V. Dykovi nic víc než „*talent*“, jemuž česká literatura děkuje za tak mnohé a jehož z tak mnohého musí obžalovati“ (Přehled 1903, strana 182, II. sloupec) — sankcionoval tedy r. 1903 při příležitosti padesátých narozenin Vrchlického Viktor Dyk všecku skeptickou moderní kritiku o Vrchlickém, neboť dále než V. Dyk tato kritika ve své skepsi a ve svém odmítání nešla. Ano, pochybuji, že šla i tak daleko jako V. Dyk: nevím alespoň, že by byla kdy prohlásila za zdroj básnické tvorby Vrchlického vrtochy dovedného a marnivého virtuosa, „*toužícího skviti se svou technikou*“...

A dnes nalezne tento člověk cynickou naivnost, že napíše v Lumíru (str. 526): „A těší mne dnes, kdy básník je mrtev, že jsem, ať jakkoli neobratně(!), *dal výraz své úctě k jeho dílu za básnickova života*. Není nás mnoho, kteří si to smějí říci.“... Nestarám se dávno již o Viktora Dyka. Dávno již nečtu jeho feuilletonů, deníků,

110 žurnalistických článků, útoků, perfidností; mám jiné důležitější věci na starosti. Soudím, že obecenstvo má miláčky, jakých zasluhuje, a že celkem vzato: Dyk jest hoden svého čtenářstva a jeho čtenářstvo svého Dyka. A skoro náhodou četl jsem jeho článek v Lumíru. A také skoro jen náhodou strhl jsem škrabošku s tváře histrionovy. Výjimkou, která potvrzuje mé pravidlo: mřjeti a nehleděti.

Teréza Nováková: Ze ženského hnutí

Nákladem Vilémkovým vydala právě naše významná umělkyně slovesná, která ze skromných počátků dostoupila uměleckou sebekázní a neustálým růstem románové skladby té mužné inspirace, jako jsou její „Děti čistého živého“, objemný výbor statí, jimiž sledovala od konce let osmdesátých minulého století všechny závažné projevy obrodného ženského úsilí společenského doma i v cizině, všechny problémy umělecké, básnické i životní, které se vztahují nějak k tomu, čemu se říká ženská otázka. V knize, která obsahuje jen část její činnosti publicistické a společensky kritické, nalezněš vedle studií literárně kritických o dílech Millových, Tolstého, Ibsenových, Björnsonových, Schnitzlerových, Hauptmannových a j. i rozborů otázek mravně sexuálních a úvahy politické i organizační — všecko promyšlené i zdůvodněné, bystré, milé, čestné, jadrné, zvážené myšlenkou i výrazem, všecko prosté veškeré pózy, fráze, lyrického histrionství i nervové hysteričnosti, které bývají již údělem jednoho křídla ženského, jako sentimentálně svatouškovství a staropanenská scvrklost vyznačují křídlo druhé. I literárnímu kritikovi, který bude jednou chtít pochopiti a vyložití růst paní Novákové jako tvůrkyně beletristické, nebude tato kniha společenské kritiky neužitečná: ukáže mu, jak paní Nováková učila se metodě vycházeti od nejbližšího a dobíratí se zvolna a bezpečně rysů všeobecnějších a syntetičtějších, jak doplňovala se u ní kniha a život, jak se zrakem bystřil se i soud a s pochopením rostla ušlechtilá pevnost cile i odvahy. Mám rád básníky, kteří nepovrhli žádným místem, na něž je postavil osud, žádnou zbraní, žádným nástrojem, kteří nevyhnuli se žádnému kameni zkušebnému, kteří dnes učitelovali, zítra redaktořili, pozejtří obchodovali a dovedli vedle toho ještě několik řemesel jiných, měřit pole, šít boty, strojit koně a vložili se do všeho celi stejně vášnivě a opravdově; u nichž lidská osobnost jest jaksi podkladem a zárukou osobnosti básnické. Paní Nováková jest soudie podle této knihy z tohoto jadrného a čackého rodu v Čechách nikterak četného.

Anglická knihovna Ottova

redigovaná Josefem Bartošem, přináší v posledním svazku (34. II. řady) Marie Corelli román „Satanovy strasti čili Podivná zkušenost jistého Geoffreje Tempesta, milionáře“ překladem Máni Illové. Jest třeba říci již konečně zcela hlasitě, že umělecké naděje, kladené kdysi tak štědrě a neprozřetelně vínkem do kořelky „Anglické knihovny“, — i ti, kdož neblouznili à la Vilém Mrštík o tom, že tato knihovna obrodí moderní prózu českou, očekávali alespoň důstojný pendant k „Ruské knihovně“ — byly oklamány a že „Anglická knihovna“ přináší častěji a častěji zcela průměrné zboží románové, jako jsou právě vydané „The Sorrows of Satan“, jichž jsme mohli býti opravdu ušetřeni. Básnická cena tohoto románu jest zcela nepatrná a nyní

schází již jen věru, aby „Anglická knihovna“ přinesla práce Ouidiny. Z největšího moderního romanopisce anglického, stejně velkého jako básníka i jako myslitele, Mereditha, má „Anglická knihovna“ posud jeden jediný román, zato Mark Twain zastoupen jest čtyřmi svazky a J. M. Barrie dvěma!

111

Ke stati O duchovém podkladu moderní doby

Uveřejňuji statí p. Kubištovu pro její správné východisko, zásadní dosah i myšlenkovou opravdovost, ačkoliv nesouhlasím s výsledkem, k němuž dochází. Správné jest poznání p. Kubištovo, že styl není libovolný produkt atelierů a kaváren, literárních snobů a exotiků, nýbrž že jest výraz nutnosti a logiky dobové; ale nemyslím, že logikou dnešní doby jest atheism a že vnitřní metoda umění musí býti atheistická. Nechci a nemohu se zde v skrovné poznámce pouštěti do obšrných rozkladů a kritik a tak stavím zde zatím jen stručně proti kředu p. Kubištovu kredo svoje, a to jest vysloveně theistické. Já nedovedu si prostě představití velkého umění atheistického. Já každého člověka, a umělce nebo básníka dvakráté, měřím podle jeho schopnosti poslouchati vyšších nadosobních kladných hodnot; čím oddaněji a ušleřivěji je sleduje, tím jest větší. Vzor dokonalosti jest mimo lidské já, v bohu, v největším a nejryzejším a konec koncům jediném věčném objektu; dojíti lásky k němu po stupních lásky k menším objektům, lidským, a prostřednictvím jich, toť úkol velkého člověka a především velkého básníka nebo jiného tvůrce. Umělec a každý tvůrce jest tím větší, čím více síly a lásky dovedl v sobě sloučiti; síly, jež je láskou, lásky, jež je silou. A nejuplnější sloučení obojího jest právě bůh. To pochopil a uskutečňoval Dostojevský, v tom jest jeho velikost básnická. Příroda jest jen síla bez lásky; proto nestačí její studium, nemůže býti básníku vůdkyní a vzorem.

Jaroslava Vrchlického Prodavač biblí

„Prodavač biblí“ jest povídka, kterou uveřejnil r. 1873 mladičský básník v klavovském Šumavanu a již nezařadil do žádné ze svých sbírek; nyní, po smrti básníkově, vydává ji příležitostně v samostatném svazečku redakce pošumavského listu, v němž byla původně otištěna. Zájem této práce povídkové není v její hodnotě básnické nebo umělecké; jest to práce venkoncem nezralá, nehotová, začátečnická; mísí pitvorně prázdný ryze vnějškový, žánrový realism popisný s dutým pathosem děsivě myšlených romantických gest a scén; povídka zmatená, nedomyšlená, nedocitelná, rozpadlá v chaos nestrávených, disparátních prvků. Může-li co dnes buditi jakousi sympatii, jest to jen odvaha, s jakou útočil mladý básník beze všech zkušeností životních a bez smyslu pro životní dějství a jeho zákonnou logiku hned na několik obtížných a nesnadných problémů — odvaha ovšem za daných okolností velmi pochybná a bezvýsledná. Povídková prvotina Jar. Vrchlického má zájem pouze literárně historický, jako mladičský plod ducha, který později na drahách zcela jiných dospěl k tvorbě veliké síly a hodnoty básnické; jako vítaný dokument, který jest s to osvětliti prvotná tvůrčí hnutí mladého organismu. A tu jest charakteristické, že v „Prodavači biblí“ jsou zárodky k útvarům, kterých Vrchlický dále nevyvíjel, nýbrž přímo opustil. Nejen látkou — „Prodavač biblí“ jest pokus o vesnickou povídku realisticky popisnou a mravoličnou —, nýbrž